

PROGRAM NAȚIONAL
de stimulare a revenirilor și facilitare a (re)integrării cetățenilor Republicii Moldova
implicați în procesul de migrație¹ pentru anii 2022 – 2026

I. INTRODUCERE

În ultimii 20 de ani, migrația a devenit un fenomen caracteristic pentru Republica Moldova, cu multiple consecințe demografice, sociale, culturale și economice. Conform estimărilor oficiale ale Biroului Național de Statistică, în anul 2019 circa 1 milion de persoane cu vârsta de 15+ ani erau la lucru sau în căutare de lucru peste hotare.

Emigrarea forței de muncă amplifică presiunile demografice inclusiv asupra pieței forței de muncă și duce la risipirea capitalului uman, șubrezirea capitalului social și creșterea numărului de copii și vârstnici abandonati. Pe de altă parte, emigrarea poate fi văzută ca fenomen salutar de mobilitate umană, urmată de scoaterea multor familii din condițiile de sărăcie extremă, de formare a unor importante economii personale și a unor cunoștințe și deprinderi care nu ar fi fost posibil de acumulat în condițiile Republicii Moldova, potențial care trebuie direcționat spre dezvoltarea societății. Valorificarea acestui potențial financiar și uman al diasporei/ persoanelor emigrate este strâns legat de procesul de stimulare a revenirilor și facilitare a (re)integrării cetățenilor RM. Diaspora, ca beneficiar și partener aduce, pe de o parte, capital uman, intelectual și economic și reprezintă o resursă esențială pentru dezvoltarea și modernizarea țării, iar, pe de altă parte, poate beneficia de politicile publice care îi sunt destinate.

Procesul revenirii îl pune pe cetățean în fața aceluiași dificultăți și provocări ca și cel al plecării. Cetățenii care se întorc acasă nu au un loc de muncă, întâmpină impedimente în obținerea și recunoașterea diplomelor, calificărilor obținute în alte țări, inclusiv în procesul de deschidere a unei afaceri, înmatricularea copiilor în procesul educațional etc. Statul trebuie să sprijine eforturile acestora de a se (re)integra în societate, de a redeveni persoane active în RM.

În acest context, în scopul dezvoltării și promovării unei politici de stat coerente și multidimensionale pentru asigurarea revenirilor și facilitare a (re)integrării a cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație, precum și realizării Hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2021-2022, a fost elaborat prezentul Program Național de stimulare a revenirilor și facilitare a (re)integrării cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație pentru anii 2022-2026 (*în continuare Program*).

Programul este un document de planificare strategică pe termen mediu de realizare a politicii statului în domeniul migrației, diasporei și dezvoltării (DMD) și are la bază tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, precum și alte angajamente, precum Pactul ONU Global pentru o Migrație sigură, ordonată și reglementată. În acest sens, menționăm că dreptul cetățenilor de a reveni în țările lor de origine este un drept al omului recunoscut în *Declarația Universală a Drepturilor Omului* și reafirmat în alte instrumente universale privind drepturile omului (Pactele internaționale cu privire la drepturile civile, politice, cu privire la drepturile economice, sociale și culturale), inclusiv *Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor lucrătorilor migrați și familiilor lor*.

Obiectivele de Dezvoltare Durabilă și Agenda 2030 prevăd o abordare echitabilă pentru diversele categorii de cetățeni, inclusiv migrați, însoțită de instrumentele și mecanismele - cheie pentru realizarea creșterii economice centrate pe oameni. Programul este de asemenea ancorat în câteva dintre obiectivele Pactului Global pentru Migrație, în particular: obiectivul 3 cu referire la oferirea de informație la toate etapele migrației; obiectivul 12, privind asigurarea certitudinii și previzibilității procedurilor ce țin de migrație; obiectivul 18 privind dezvoltarea

¹ Raport generații și Gen, 2021, pag.417

și recunoașterea calificărilor; și în special parte a *obiectivului dedicat nr. 21* privind facilitarea revenirii și readmisiei în condiții de siguranță și demnitate, precum și a unei reintegrări durabile. Programul este bazat pe expertiza și experiența Agenției ONU pentru Migrație – Organizația Internațională pentru Migrație, astfel cum a fost codificată la nivel global în Cadrul pentru Revenire Voluntară Asistată și Reintegrare², precum și obiectivele enunțate acolo.

Nu în ultimul rând, Programul are drept scop inclusiv realizarea angajamentelor expuse în *Acordul de Asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană*, la Titlul III „*Libertate, securitate și justiție*”, sub-capitolul „*Cooperarea în domeniul migrației, al azilului și al gestionării frontierelor*” (art.14).

Programul este constituit din partea descriptivă și Planul de acțiuni³ care stabilește obiective pe termen mediu, cu activități care vor fi realizate la nivel local, național și internațional, pentru a stimula revenirea și a facilita (re)integrarea cu succes a cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație, valorificând potențialul uman și financiar al migranților, maximizând impactul pozitiv al migrației asupra dezvoltării țării.

Scopul Programului constă în stimularea revenirilor și asigurarea (re)integrării efective și durabile a cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație prin crearea unui sistem viabil pentru revenire și (re)integrare sustenabilă a acestora.

Programul a fost elaborat în conformitate cu prevederile Programului de activitate a Guvernului pentru anii 2021-2025 „Moldova vremurilor bune”, Strategiei naționale Diaspora 2025, precum și în strânsă corelare cu procesul de elaborare a noului document de politici în domeniul migrației și azilului, etc.

Programul conține o abordare inovativă adaptată necesităților/așteptărilor cetățenilor Republicii Moldova implicați/afecțați în procesul de migrație precum și ține cont inclusiv de necesitățile, oportunitățile și provocările comunităților unde are loc revenirea și reintegrarea, prin extinderea metodologică și de viziune a domeniului migrațional de la reintegrarea individuală la o abordare transversală, integrată, adaptată la aspectele de gen și sustenabilă și detaliază direcțiile de acțiune, obiectivul strategic general, obiectivele specifice, rezultatele și impactul.

Programul este elaborat pentru un termen de 5 ani (2022-2026) și conține un Plan de acțiuni pentru anii 2022-2026. Planul de acțiuni va fi reevaluat după 3 ani și adaptat în funcție de necesitățile cetățenilor reveniți de peste hotare, a familiilor acestora, precum și a comunităților unde are loc revenirea. Pentru implementarea eficientă a Programului, Planul de acțiuni permite flexibilizarea analizelor și adaptarea permanentă la provocările cu care se confruntă Republica Moldova. În procesul elaborării Programului a fost asigurată corelarea și sinergia dintre domeniile de politici identificate: protecție socială, sănătate, educație, muncă, dezvoltare locală, mediul de afaceri ș.a.

Principiile programului: *coerență, sustenabilitate, accesibilitate, complementaritate, coordonare, comunicare.*

Coerență: politicile și serviciile destinate cetățenilor RM implicați sau afecțați de procesul de migrație sunt elaborate în baza nevoilor anumitor categorii și grupuri-țintă, astfel încât să fie ușor de găsit și utilizat.

Sustenabilitate: Reintegrarea poate fi considerată drept sustenabilă/durabilă doar atunci când cei reveniți au atins un nivel de autosuficiență economică, stabilitate și bunăstare socială și psihologică în cadrul comunităților, ceea ce le permite să facă față provocărilor inițiale care i-au făcut să migreze. După ce au realizat o reintegrare durabilă, cei reveniți vor deveni capabili să abordeze migrația drept decizie opțională/discreționară, mai degrabă decât o necesitate.

² [A Framework for AVRR \(iom.int\)](#)

³ Conform prevederilor pct 10, sect 2 din HG 386/2020

Accesibilitate: politicile și prestarea serviciilor pentru cetățenii implicați în procesul de migrație, în toate fazele: pre-migrare migrare și revenire, vor fi disponibile online/ fizic, la nivel local/ național și în țările de destinație, inclusiv celor mai vulnerabile categorii de persoane.

Complementaritate: obiectivele și acțiunile Programului sunt coordonate și derivă din documentele strategice de dezvoltare ale Republicii Moldova și legislației existente în domeniul diasporă, migrație și dezvoltare. Acțiunile nu se dublează cu alte documente, ci completează, sinergizează și sincronizează politicile în domeniul respectiv.

Coordonare: pentru a asigura eficiența, echitatea și eficacitatea acțiunilor, va fi utilizat mecanismul de coordonare și implementare a politicii de stat în domeniul diasporă, migrației și dezvoltării, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 725/2017. Cooperarea dintre varietatea de actori – guvernamentali și neguvernamentali – la nivel național și local este necesară pentru a îmbunătăți gama și calitatea asistenței pentru revenirea migranților, pentru a evita dublarea eforturilor și promovarea sustenabilității procesului de reintegrare.

Comunicare: colaborarea Diasporă-Guvern/AAPL-AAPC este acțiunea care stă la baza Programului. Integrarea politicilor, serviciilor și produselor pentru cetățenii implicați sau afectați de procesul de migrație poate avea loc numai dacă va fi creat și implementat un sistem eficient de comunicare și dialog, care va permite adaptarea și flexibilitatea acțiunilor, în funcție de impactul și rezultatele lor.

Părțile implicate în elaborarea programului: Biroul relații cu diaspora al Cancelariei de Stat, punctele focale din cadrul autorităților publice centrale, reprezentanți ai autorităților publice locale, parteneri externi: PNUD Moldova, OIM Moldova, asociații/reprezentanți ai diasporă, organizațiile societății civile.

Programul respectă cerințele referitoare la structura și conținutul acestui document de politici, corespunzător prevederilor Hotărârii Guvernului (HG) nr.386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice și Legii nr.100/2017 cu privire la actele normative.

În sensul prezentului Program sunt folosite următoarele definiții:

Cetățenii Republicii Moldova, afectați de migrație – cetățenii aflați în faza de pre-migrare, migrare sau revenire și familiile acestora, indiferent de țara în care se află la moment. Definiția este folosită pentru a desemna publicul-țintă direct al Programului.

Migrant - o persoană care a locuit într-o țară străină, pe termen scurt (de peste trei luni, dar până la un an) sau de peste un an, indiferent de cauze, voluntare sau involuntare, și de mijloacele, legale sau iregulare, la care a recurs pentru a migra. Conform acestei definiții, persoanele care călătoresc pentru perioade mai scurte (de o durată mai scurtă de 3 luni), ca turiști sau oameni de afaceri, nu sunt considerate migranți⁴. Definiția se referă la persoanele, aflate la moment în proces de migrație, inclusiv circulară.

Familii mixte- în care soțul/soția provin din alt stat.

Abordarea integrată a domeniului diasporă, migrației și dezvoltării (DMD) este un mecanism de comunicare și coordonare a tuturor părților implicate (autoritățile publice centrale și locale, societatea civilă, mediul academic și privat, organizațiile internaționale etc.) în realizarea obiectivelor strategice ale politicii de stat în domeniul relațiilor cu diaspora;

Diaspora Republicii Moldova este constituită din cetățenii Republicii Moldova stabiliți temporar sau permanent peste hotarele țării, persoanele originare din Republica Moldova și descendenții lor, precum și comunitățile formate de aceștia. Respectiva definiție este de natura strategică și culturologică, iar din perspectivă statistică este descrisă/cuprinsă de termenul *Migrant* (a se vedea mai sus).

Migrația - fenomenul migrației se caracterizează prin *migrație permanentă* (stabilirea în

⁴ Conform definiției Organizației Internaționale pentru Migrație, 2015

țara de destinație și formarea diasporei) sau *migrație temporară* (călătorie, educație și dezvoltare profesională, muncă sezonieră și întoarcere). *Migrația circulară* se referă la, migranții implicați în mobilitatea transfrontalieră, în scop de muncă, cu caracter repetitiv, formal sau neformal, reglementat sau iregular.

II. ANALIZA SITUAȚIEI

Succesul politicilor de revenire și de (re)-integrare depind de gradul de sustenabilitate a reîntoarcerii și (re)integrării. Există câțiva indicatori importanți care pot măsura sustenabilitatea politicilor de reintegrare: numărul de cetățeni reveniți; numărul de cetățeni reveniți doritori să plece din nou; numărul de cetățeni reveniți care și-au găsit un loc de muncă; numărul de cetățeni reveniți care au deschis o afacere; numărul de familii mixte revenite și reintegrate; numărul de afaceri deschise și raportul dintre numărul cetățenilor reveniți, satisfăcuți de calitatea vieții și numărul celor nesatisfăcuți. Republica Moldova a demonstrat, începând cu 2012, un interes sporit față de Diasporă și politicile migraționale, elaborând o serie de documente strategice, creând Mecanismul abordării integrate a domeniului Diasporei, Migrației și Dezvoltării (DMD) și implementând o serie de instrumente de politici și programe specifice domeniului.

Moldova a fost una dintre țările lideri în dezvoltarea politicilor și a mecanismelor de abordare integrată a domeniului. Acest lucru se datorează numărului mare de persoane care se află în proces de migrație de lungă durată, dar și tendințelor migraționale crescânde. În politicile de reintegrare, până în anul 2017, accentul a fost mai degrabă pe obiectivul de informare a diasporei asupra oportunităților economice existente în țară. Mai mult, pentru că erau concentrate la nivel central, politicile de reintegrare au privit migrația de revenire la nivel individual, oferind servicii și instrumente de reintegrare pentru cetățeni și nu pentru comunități. Există o serie de inițiative la nivel local⁵, care funcționează cu suportul partenerilor de dezvoltare și care pot servi drept model de bune practici pentru (re)integrarea cetățenilor și implicarea lor în dezvoltarea comunității.

Drept rezultat, chiar dacă există inițiative și politici importante nivelul de cunoaștere al acestora este scăzut, iar impactul este mult mai mic decât ar fi nevoie pentru ca politicile să producă un impact la nivel național. Spre exemplu, numărul beneficiarilor programelor de formare continuă orientate spre nevoile cetățenilor Republicii Moldova reîntorși de peste hotare în anul 2020 a fost de 1605 de persoane reîntorșe și înregistrate cu statut de șomer. Totodată, în 2020 au fost autorizate spre funcționare 38 de programe de formare continuă. În anul 2020, un număr de 47 de persoane și-au validat competențele în contexte de educație non formală și informală, instituite în cadrul centrelor de validare și certificare a competențelor non formale instituite în cadrul Centrului de Excelență în Construcții și Centrului de Excelență în Servicii și Prelucrarea Alimentelor; în anul 2021, deja aprox. 300 persoane au făcut uz de mecanismul de validare și certificare a competențelor non formale.

În anul 2014 a fost aprobat Planul de Acțiuni pentru anii 2014-2016 privind susținerea reintegrării cetățenilor reîntorși de peste hotare (HG nr. 339/2014). Ulterior, în anul 2017 a fost aprobat Planul de acțiuni 2017-2020 privind (re)integrarea cetățenilor Republicii Moldova reîntorși de peste hotare, aprobat prin (HG 724/2017). Rezultatele raportului de evaluare demonstrează că din totalul de 23 de acțiuni planificate, 21 acțiuni au fost realizate integral, iar altele 2 realizate parțial⁶. Analiza Planului de acțiuni vizat și a indicatorilor demonstrează că este nevoie ca Republica Moldova să extindă și să creeze un nou sistem de reintegrare sustenabilă.

Una din cele mai relevante activități din Planul de acțiuni 2017-2020 a fost instituirea în 25 de raioane a Mecanismului interinstituțional de referire a cetățenilor reîntorși de peste

⁵ https://www.md.undp.org/content/moldova/en/home/projects/MIDL_Project_2.html

hotare (MIR), care reprezintă un Memorandum de înțelegere cu privire la implementarea MIR, semnat de către autorități publice care prestează diverse servicii, precum: Ministerul Muncii și Protecției Sociale; Ministerul Educației și Cercetării; Ministerul Economiei; Casa Națională de Asigurări Sociale; Compania Națională de Asigurări în Medicină; Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, Agenția Servicii Publice, Consiliile Raionale, organele locale de specialitate în domeniul învățământului, direcția de sănătate, direcția economie/și atragere a investițiilor, direcția de asistență socială și protecția familiei, Serviciu Teritorial de Ocupare a Forței de Muncă, Agenția Teritorială a Companiei Naționale de Asigurări în Medicină.

MIR are drept scop asigurarea prestării serviciilor calitative de (re-)integrare socială și profesională a cetățenilor Republicii Moldova reîntorși de peste hotare, în mod coordonat și multidisciplinar. Pentru implementarea acestuia au fost consolidate capacitățile tuturor actorilor antrenați, iar Biroul relații cu diaspora conform Hotărârii de Guvern nr.725/2017 asigură coordonarea acestui proces, inclusiv prin organizarea sesiunilor de informare a instituțiilor implicate.

Conform *raportului Cadrului de M&E participativă a politicilor în domeniul DMD pentru 2019*⁶, Programul Femei în afaceri al ODIMM nu are beneficiari femei revenite din migrație, deși Incubatoarele de afaceri operate de către ODIMM și primăriile raportează afaceri lansate de femei migrante. Pentru moment, nu sunt colectate datele pentru alte programe destinate dezvoltării afacerilor, în afară de PARE 1+1. Prin intermediul Programului ”PARE 1+1” pe parcursul anului 2020 au fost acordate consultații pentru 3694 persoane, 201 persoane au beneficiat de instruire și 187 proiecte investiționale au fost aprobate spre finanțare. Din totalul întreprinderilor acceptate spre finanțare, 73 afaceri (39,0%) sunt create de lucrătorii migranți, care s-au întors de peste hotare, iar 114 (61,0%) întreprinderi fiind constituite de către rudele de gradul I ale migranților.

Din totalul contractelor de finanțare nerambursabilă aprobate spre finanțare pe parcursul anului 2020:

- 73 (39,0%) afaceri sunt create/administrate de femei;
- 106 (56,6%) întreprinderi sunt create /administrare de tineri;
- 121 (64,7%) întreprinderi sunt în faza de dezvoltare;
- 66 (35,3%) sunt start-up-uri.

Principalii indicatori ai programelor de suport arată că în anul 2020 au fost create și menținute 3717 locuri de muncă, dintre care 551 în cadrul Programului „Start pentru tineri”, 620 în cadrul „Programului PARE 1+1”, 593 „Femei în afaceri”, 1953 prin intermediul instrumentului de Digitalizare a IMM-urilor.

Suma granturilor aprobată spre finanțare este de 45,37 mln. lei (în agricultură 103 afaceri - 25,03 mln. lei, în domeniul industrial 27 afaceri - 20,02 mln. lei, în domeniul prestări servicii 57 afaceri - 13,23 mln. lei), care va contribui la atragerea în economie a 115,54 mln. lei investiții (57,67 mln. lei în agricultură, 20,02 mln. lei în industrie prelucrătoare, 37,85 mln. lei în domeniul prestări servicii).

Conform Raportului Studiului Generației și Gen¹, 15,5% din respondenți au subliniat că intenționează să se mute în următorii trei ani într-o altă țară, ponderea populației de la oraș cu o astfel de intenție este mai mare decât a celor de la sat, fiind de 21% și, respectiv, 12,3%. De asemenea, bărbații au intenția să emigreze în următorii trei ani în măsură mai mare decât femeile, proporția fiind de 18,8% și respectiv 12,4% iar persoanele cu studii superioare și cele singure s-au remarcat prin cele mai mari ponderi în ceea ce privește intenția de a emigra în următorii trei ani.

⁶ <https://brd.gov.md/ro/advanced-page-type/rapoarte-de-activitate>

⁶ https://brd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_final_2020_plan_724.pdf Analiza

Reieșind din cele de mai sus Republica Moldova are nevoie de o abordare calitativ nouă în gestionarea domeniului revenirii și (re)integrării.

În același timp, prin intermediul acordurilor de readmisie, încheiate între Moldova și alte state, Biroul Migrație și Azil a asigurat în anul 2020 transferul a 758 de persoane (593 de persoane din Germania și 137 din Franța). Toate persoanele au fost prezentate pentru a fi încadrate în programe de (re)integrare la nivel local. Este important ca persoanele readmise să fie (re)integrate cu succes pentru că, de obicei aceste persoane au tendința să emigreze repetat.

De menționat că, numărul de familii mixte este în creștere și de aici și necesitatea măsurilor de reintegrare adresate familiilor cetățenilor RM, afectați de migrație.

Provocările pandemice conduc la paradoxul neschimbării fluxurilor migraționale, dar aprofundează și evidențiază problemele deja existente ale cetățenilor moldoveni reveniți de peste hotare. Deși datele Poliției de Frontieră, prezentate la începutul pandemiei indică asupra unui număr mare de cetățeni reveniți de peste hotare, tendințele migraționale se păstrează⁷. Totodată, problemele celor reveniți se accentuează. În continuare două treimi din gospodăriile cetățenilor RM, afectați de migrație, au peste hotare un migrant, 30,8% doi sau mai mulți, iar țările de destinație de preferință rămân UE (72,7%) și CSI (14,7%). 83% dintre respondenți declară că sunt afectați direct de pandemie⁸, 50% dintre cei afectați foarte mult sunt din Federația Rusă și Italia, și 49% sunt din Portugalia. Profilul migrațional al cetățenilor moldoveni, aflați în aceste țări denotă fie o migrație cu caracter circular (Federația Rusă), fie o vârstă apropiată de pensionare a migrantilor (Italia și Portugalia). Cea mai importantă consecință a COVID-19 a fost pierderea locului de muncă sau suspendarea activității profesionale (49% din respondenți). În condițiile actuale de prelungire și înăsprire a condițiilor de deplasare, probabilitatea ca o mare parte din acești cetățeni să revină acasă este foarte mare, chiar dacă 50% dintre ei au declarat că nu aveau intenția să revină în Republica Moldova. Migrantii din Federația Rusă planificau să revină în proporție de 71%, Italia – 28%, Polonia – 30%, Portugalia – 21%.

Un studiu realizat în anul 2020 de Organizația Internațională pentru Migrație, misiune în Republica Moldova (OIM) „Evaluarea rapidă a OIM privind impactul COVID-19 asupra bunăstării migrantilor moldoveni: date empirice privind strategiile și contribuțiile migrantilor”⁹ arată că 30% dintre respondenți intenționează să revină, dintre care 67% vor să revină cât mai curând posibil, iar 17% în 1-2 luni, iar alte 18% nu s-au decis deocamdată în această privință. Bărbații sunt mai predispuși să revină decât femeile migrante (38% bărbați vs. 25% dintre respondente). Iar dacă dezagregăm intențiile de revenire în dependență de statutul legal al respondenților, studiul arată că migrantii care se află în țara de destinație în baza pașaportului biometric sunt cei mai decizi să revină, constituind 44% dintre toți respondenții, urmați de cei cu pașaportul UE (românesc/bulgar) cu 25% dintre respondenții. Dacă privim la tipul de contract de angajare al celor care intenționează să revină, atunci tendința remarcată mai sus se confirmă: cei mai susceptibili de a reveni sunt migrantii iregulari cu 59% din exponenții acestui grup indicând că intenționează să revină, urmați de respondenții angajați în baza contractelor pe durată fixă/scurtă, dintre care 43% intenționează să revină, de două ori mai puțin și-au manifestat dorința de a reveni cei cu contracte de prestare a serviciilor/autoangajați cu 21% și doar 15% dintre cei cu contracte pe perioadă nedeterminată planifică revenirea.

⁷ Impactul pandemiei COVID-19 asupra migrației: mobilitatea, numărul și profilul migrantilor reîntorși, vulnerabilitățile specifice ale grupurilor afectate de scăderea remitențelor, STUDIU SOCIOLOGIC, IOM 2020

⁸ Impactul pandemiei COVID-19 asupra migrației: mobilitatea, numărul și profilul migrantilor reîntorși, vulnerabilitățile specifice ale grupurilor afectate de scăderea remitențelor, STUDIU SOCIOLOGIC, IOM 2020
„Evaluarea rapidă a OIM privind impactul COVID-19 asupra bunăstării migrantilor moldoveni: date empirice privind strategiile și contribuțiile migrantilor”:
https://moldova.iom.int/sites/g/files/tmzbd1266/files/documents/IOM%20Diaspora%20Survey%20Report-RO_FINAL.pdf

Întrebați care sunt planurile personale după revenirea acasă, 32% dintre cei care vor să revină acasă, au indicat că planifică să rămână în țară pentru o perioadă mai îndelungată să se angajeze sau să deschidă/relanseze o afacere, pe când 28% dintre acești respondenți planifică să se întoarcă imediat în țara în care se află în prezent sau în altă țară de destinație.

Cele mai mari provocări la revenire sunt date fie de obligativitatea respectării măsurilor de auto-izolare (factori contextuali), dar și de lipsa asigurării medicale, lipsa unui loc de muncă, a pensiei și altor prestații sociale mici.

Pandemia COVID-19 a afectat, în mod special Republica Moldova în ceea ce privește volumul de remitențe, care a scăzut din cauza crizei economice, dar și la nivel de provocări cu care se confruntă migrații. Luând în considerare estimările OIM, conform cărora circa 350.000 de cetățeni sunt implicați în migrație pe termen scurt și problema pierderii sau suspendării locurilor de muncă, s-ar putea ca în următorii ani Republica Moldova să se confrunte cu revenirea celor cu ponderea de vârstă de 50 de ani și mai mult.

Un alt studiu⁹ arată că, 66% din respondenți ar dori să se reîntoarcă în Moldova, dacă ar apărea oportunități de angajare/investiții decente pentru un salariu minim sub 2,000 EUR, cu o valoare mediană a salariului minim de 1,200 EUR. Condițiile de revenire acasă ar fi o guvernare puternică și un stat de drept, inclusiv crearea locurilor de muncă și a oportunităților de investiții.

Comparativ cu datele prezentate de „Migrația în scop de muncă: profilul și provocările actuale ale lucrătorilor moldoveni în principalele țări de destinație”¹⁰, studiu focusat de aspectele migrației circulare de scurtă durată care arată că principalul motiv al revenirii în țară a fost cel emoțional, dorul de casă a fost menționat de peste 20% migranți reîntorși, în aproximativ aceleași proporții bărbații și femeile. Un al doilea motiv după ponderile cumulate a fost menționat expirarea contractului/permisului de lucru, cu 21% afirmații, de asemenea și insistența familiei a avut un rol important pentru 19% intervievați, în special pentru femei.

În același timp, peste 65% din cetățenii moldoveni care locuiesc și lucrează peste hotare au spus că ei în general ar dori să facă investiții în Moldova în mare parte în turism și educație (39% fiecare). Majoritatea (88%) respondenților cred că bariera principală pentru contribuția diasporei la dezvoltarea Republicii Moldova este nivelul înalt de corupție și lipsa încrederii în organizații care ar gestiona resursele.

Printre cele mai importante trei impedimente pentru dezvoltarea Moldovei și asigurarea bunăstării populației, respondenții au menționat: nivelul înalt al corupției și lipsa justiției (76%), lipsa locurilor de muncă bine plătite/opportunități de dezvoltare a afacerilor (44%) și inegalitățile mari/sărăcia în rândul grupurilor de populație (40%).

Moldovenii de peste hotare mai consideră că Guvernul trebuie să prioritizeze și să investească mai mult în justiție și statul de drept (38%) și în oportunitățile de abilitare economică și piața muncii (32%).

Sistemul de abordare integrată a revenirii și (re)integrării are nevoie să treacă la un nivel calitativ nou sistemic și responsabil, general și individual, central și local.

Diversele dificultăți și provocări ale persoanelor revenite necesită servicii ample adaptate la gen, axate pe aspecte economice, sociale, și nevoi psihosociale. Persoanele care se întorc pot întâmpina o mare varietate de situații: necesitatea asistenței pentru șomaj, lipsa economiilor, lipsa asigurării medicale în situația unor probleme de sănătate, necesitatea de consultanță în înființarea și dezvoltarea afacerii, căutarea unui loc de muncă, corespunderea locurilor de muncă cu profilul de calificări, necesitatea de a obține recunoașterea unor calificări/competențe sau acte de studii obținute peste hotare, lipsa sau expirarea unor acte de identitate, probleme de ordin psihosocial sau dificultăți de (re)integrare în comunitățile de

¹⁰

https://moldova.iom.int/sites/g/files/tmzbd1266/files/documents/Migratia%20in%20scop%20de%20munca_5.pdf

origine, (re-)integrarea școlară a copiilor. Adoptarea unor deprinderi și obiceiuri, uneori slab conștientizate, dobândite în străinătate (exprimarea în limba română cu accent străin), teama de concurență manifestată de localnicii care au rămas în țară față de cei reveniți acasă generează în unele cazuri atitudini de izolare și respingere în cadrul comunității. Aceste situații explicate de psihologia individului și a grupului trebuie atenuate de stat și autoritățile locale printr-un efort susținut.

Programele integrate și direcționate ar putea ajuta aceste persoane să se întoarcă în comunitate, totodată fiind valorificată contribuția lor la dezvoltarea localității, ținând cont de provocările și valorificând oportunitățile existente la nivel de comunitate, de care va depinde succesul și durabilitatea reintegrării.

Sistemul de abordare integrată a revenirii și (re)integrării are nevoie să treacă la un nivel calitativ nou. Abordarea individualizată a revenirii și (re)integrării contribuie sporadic la succesul reintegrării. Datele¹¹ demonstrează că din totalul celor reveniți peste 70% intenționează să plece din nou în următoarele 6 luni. 33,8% dintre intervievați intenționează să se stabilească cu traiul peste hotare împreună cu familia. În opinia majorității respondenților (33,7%+24,5%) politicile actualmente aplicate în Republica Moldova nu ar influența decizia de emigrare a acestora.

Procesul de (re)integrare sistemică, recomandat de Organizația Internațională pentru Migrație extinde și aprofundează natura politicilor pentru cetățenii reveniți și familiile acestora și conține câteva dimensiuni în plus.

Pentru ca mecanismele de (re)integrare să aibă impact asupra cetățenilor reîntorși, dar și asupra dezvoltării Republicii Moldova, este nevoie ca abordarea să fie completată pe cel puțin câteva dimensiuni:

- Dimensiunea temporală (perioada de pre-plecare, perioada de migrație și perioada de post-revenire);
- Dimensiunea structurală (nivelul individual va conține politici, servicii și produse de reintegrare economică, socială, sănătate ș.a.; nivelul local va aborda politici, inițiative și servicii locale pentru întreg procesul de reintegrare și nivelul național care va păstra, consolida și dezvolta componenta abordării integrate a domeniului DMD).

Problemele și provocările etapei de pre-migrare

Pentru etapa de pre-migrare, Republica Moldova nu dispune de un mecanism de identificare a potențialilor migranți, acest grup nefiind reglementat nici în legislația actuală. Astfel, nu poate fi estimat numărul persoanelor, potențiali migranți, care au beneficiat de serviciile de informare prestate de Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (în continuare ANOFM).

ANOFM acordă, prin Sistemul Național de referire, servicii de informare, anual, tuturor celor care se adresează. ANOFM informează cu privire la avantajele, dezavantajele migrației și riscurile migrației ilegale în cadrul seminarelor de informare care au fost în număr de 259 la care au participat 2937 de persoane aflate în căutarea unui loc de muncă. Totodată, pe parcursul anului 2020, Centrul de apel a înregistrat 1985 de apeluri care au abordat subiectul emigrării peste hotare.

Informarea potențialilor migranți privind avantajele, dezavantajele migrației și riscurile migrației ilegale are loc și cu suportul donatorilor externi și prin intermediul organizațiilor internaționale. Dar, conform studiului Migrația în scop de muncă¹² respondenții declară că sunt informați despre posibilități de a lucra în țara de destinație din cercul social apropiat. Circa

¹¹ Impactul pandemiei COVID-19 asupra migrației: mobilitatea, numărul și profilul migranților reîntorși, vulnerabilitățile specifice ale grupurilor afectate de scăderea remitențelor, STUDIU SOCIOLOGIC, IOM 2020, https://moldova.iom.int/sites/g/files/tmzbdl266/files/documents/Raport%20Covid_FINAL.pdf

¹² MIGRAȚIA ÎN SCOP DE MUNCĂ: Profilul și provocările actuale ale lucrătorilor migranți moldoveni în principalele țări de destinație, Chișinău, 2020, OIM Moldova

60% din respondenți au obținut informații de la rude/ prieteni care se aflau în țara respectivă, iar circa 1/5 de la rude/prieteni din Moldova, circa 16% din mass-media. Puțin peste 10% din respondenți au declarat că anterior au mai fost în țara dată și/sau s-au informat de la agențiile/instituțiile/organizațiile din Moldova.

În ceea ce privește serviciile la care apelează potențialii migranți, studiul relevă că circa 1/3 dintre respondenți (37% femei și 28% bărbați) au apelat pentru informații/servicii la Agențiile private din Moldova, circa 30% atât femei cât și bărbați – la persoane particulare de peste hotare, circa câte 20% bărbați și femei – la persoane particulare din Moldova. La ANOFM și/sau subdiviziunile teritoriale au apelat circa 13% respondenți, printre bărbați această pondere este de aproape 20%. Una din zece persoane s-au adresat la agențiile private de peste hotare.

Cele mai des cerute servicii sunt: informare cu referire la posibilitățile de muncă (peste 70% dintre intervievați), ofertă de muncă (70%), asistență în țara de destinație și/sau organizarea plecării în țara de destinație (40%), negocierea contractului de muncă (30%).

Se observă preferințe privind numărul de adresări la anumite servicii. Respondenții din mediul urban și cei cu studii superioare preferă să apeleze pentru informații/servicii la persoanele particulare din țară sau de peste hotare, cei din mediul rural și cei mai puțin instruiți – la Agențiile private din Moldova.

Analiza calitativă, rezultată din focus-grupuri demonstrează că cetățenii RM, implicați în procese migraționale, sau care se află la etapa de pre-migrare, nu cunosc spectrul de servicii de consiliere oferite de Subdiviziunile Teritoriale de Ocupare a Forței de muncă (în continuare STOFM) pentru migrația în scop de muncă. Respondenții exprimă nevoia ca acest tip de servicii să fie disponibil la nivel local, în special în primării.

Gradul de mulțumire de serviciile oferite este diferit. Astfel circa ¼ respondenți au declarat că sunt nemulțumiți de prestarea serviciilor de către Agențiile private din Moldova, mai nemulțumite s-au declarat femeile în raport cu bărbații. Cel mai înalt grad de nemulțumire de nivelul condițiilor de muncă a fost declarat de migranții care vin din mediul rural al Moldovei. Cei din mediul urban în raport cu cei din rural sunt mai nemulțumiți de nerespectarea promisiunilor cu referire la salarii, la condițiile contractului, dar și de organizarea proastă a plecării.

Astfel, se observă o carență clară a serviciilor de negociere a contractelor de muncă, în special în cazul celor care provin din mediul rural, sunt mai puțin instruiți și se adresează către agențiile private de angajare peste hotare.

Totodată, în cazul în care au fost organizate instruirii, ele sunt considerate a fi utile și foarte utile. Instruirile pentru potențialii migranți sunt organizate de STOFM sau agențiile private de angajare.

În condițiile în care, intenția declarată de plecare a cetățenilor este una înaltă, este important ca mecanismul național de facilitare a revenirii și reintegrării să conțină un traseu de informare și consiliere pentru potențialii migranți, la locul de trai.

La etapa actuală, conexiunea și comunicarea dintre APL și ANOFM este mai degrabă precară. Punctele focale, responsabile de problemele migrației din cadrul ANOFM nu dispun de un mecanism clar de comunicare cu responsabilii de migrație din APL.

Una din provocări ale migranților este pierderea calificărilor obținute în RM. Doar 17% dintre respondenții studiului¹³ au reușit să obțină recunoașterea studiilor pe care le-au făcut în RM, alți 19% consideră că doar parțial, iar 1/3 au dat răspuns negativ, respectiv 29% femei și 39% bărbați. Pierderea calificărilor este legată nu doar de lipsa acordurilor între state, ci și de faptul că puțini dintre migranți sunt informați cu privire la procedurile țărilor de destinație și nevoia de pregătire a actelor pentru recunoașterea studiilor și calificărilor, înainte de plecare. Studiul atestă că persistă tendința de fi angajați sub-calificat în țările gazdă. Persoanele care au

¹³ MIGRAȚIA ÎN SCOP DE MUNCĂ: Profilul și provocările actuale ale lucrătorilor migranți moldoveni în principalele țări de destinație, Chișinău, 2020, OIM Moldova

muncit în domenii calificate în RM muncesc peste hotarele țării preponderent în construcție (bărbații) și în gospodăria casnică (femeile). În cadrul discuțiilor de grup au fost identificați: medici, profesori, ingineri ș.a. aflați temporar la muncă în construcție peste hotare care au renunțat la meseriile lor.

Problemele și provocările migranților la etapa de migrare

Provocările întâmpinate de migranți în țările de destinație sunt legate de suspendarea (16% șomaj plătit și 11% - concediu neplătit) sau pierderea locului de muncă (12%) și de impactul negativ asupra bunăstării (23% - afectați foarte mult, 17% - parțial, 20% - într-o mică măsură și doar 13% - deloc. Mulți dintre cei care au pierdut locurile de muncă sunt nevoiți să lucreze la negru și au condiții de muncă grele, fără contract de muncă sau concedii medicale¹⁴. Acest fapt poate genera situații de abuz și discriminare a migranților în țările de destinație, plasând acești oameni în categoria persoanelor vulnerabile, care vor avea nevoie de ajutor financiar și social la reîntoarcere. Femeile sunt adesea supuse unor condiții de muncă dificile (posibilități reduse de a ieși, condiții de igienă precare, lipsa zilelor libere). Peste 94% dintre cei care se află în Israel sunt izolați de familii, rude sau prieteni.

Chiar dacă majoritatea statelor au acordat suport în perioada pandemică, situația nu este certă și contextuală. În Federația Rusă, datorită procedurilor birocratice, mulți dintre angajatori nu au reușit să acceseze suportul oferit de stat pentru susținerea angajaților. În Italia îngrijitorii casnici, care constituie majoritatea migranților moldoveni, au fost discriminați la cuantumul suportului.

Majoritatea migranților sunt îngrijorați de criza post-pandemică și posibilitatea să piardă locul de muncă sau să aibă venituri mai mici iar opțiunea pentru care pledează, în afară de schimbarea profesiei sau a locației este revenirea acasă.

Jumătate dintre respondenții studiului¹⁵ declară că nu au un loc de muncă în prezent în țara de destinație, 60% dintre bărbați și 40% dintre femei, nu au vrut sau nu au știut să spună cât timp se află în căutarea unui loc de muncă. Circa ¼ bărbați și femei caută de lucru o perioadă de până la o lună, circa 11% bărbați și 27% femei până la jumătate de an și doar câțiva sunt în căutarea unui loc de muncă peste jumătate de an. Impactul pandemiei asupra migranților este neuniform. Migranții care nu au un statut regulat în țara de destinație, și pierd locul de muncă sunt cei mai afectați. De obicei ei rămân șomeri fără prestații sociale, fără surse de venit. La fel, migranții care lucrează în țările UE în baza contractelor de muncă de durată fixă/scurtă riscă să rămână fără un loc de muncă. Cei mai protejați sunt migranții care au contracte de muncă pe o perioadă îndelungată și sunt cu statut regularizat.

În acest context, pe perioada crizei de sănătate, RM a implementat puține instrumente de suport: organizarea cursurilor charter pentru repatrierea cetățenilor afectați de pandemie, extinderea practicilor de comunicare și prestare a serviciilor online în misiunile diplomatice și oficiile consulare ale Republicii Moldova.

Impactul pandemiei asupra pieței muncii și a bunăstării populației induce necesitatea adoptării măsurilor economice și sociale pentru susținerea întregii populații, inclusiv a cetățenilor reveniți.

Una dintre cele mai mari provocări la revenire, pe timpul pandemiei a fost legată de restricțiile de a traversa frontiera statelor tranzitate și dificultatea cu care se organizau curse charter. 6% din respondenți nu au dispus de resurse financiare pentru revenire. Doar 6,3% din respondenții studiului s-au adresat pentru suport autorităților statului. 81% dintre cei care s-au adresat au primit suport informațional, 61% - financiar, 48% - umanitar și 16% logistic.

¹⁴ Impactul pandemiei COVID-19 asupra migrației: mobilitatea, numărul și profilul migranților reînțorși, vulnerabilitățile specifice ale grupurilor afectate de scăderea remitențelor, STUDIU SOCIOLOGIC, IOM 2020

¹⁵ MIGRAȚIA ÎN SCOP DE MUNCĂ: Profilul și provocările actuale ale lucrătorilor migranți moldoveni în principalele țări de destinație, Chișinău, 2020, OIM Moldova

Necesitatea cea mai mare a migranților în procesul de revenire este de informare și suport financiar și de consultanță în angajarea în câmpul muncii și/sau lansarea unei afaceri.

Programele de reintegrare și suport de până acum nu au luat în calcul un număr mare de cetățeni ai RM, afectați de migrație, care ar putea reveni. Pentru moment, programele de angajare și suport în căutarea unui loc de muncă nu sunt adaptate noilor realități pandemice.

Studiul¹⁶ arată că, 30% dintre respondenți intenționează să revină în RM, dintre care 67% vor să revină cât mai curând posibil, iar 17% în 1-2 luni iar alte 18% nu s-au decis deocamdată în această privință. Bărbații sunt mai predispuși să revină decât femeile migrante (38% bărbați vs. 25% dintre respondente). Cei mai deciziși sunt cei aflați în situație de vulnerabilitate, în special migranții din Federația Rusă: 71% dintre respondenții din această țară au indicat că vor să revină, dintre care 91% au indicat că vor să revină acasă cât de curând posibil.

Extinderea, în continuare a comunicării și crearea unui sistem clar și facil de utilizat pentru toți cetățenii afectați de migrație, indiferent de nivelul de instruire rămâne să fie o altă provocare. Pe perioada pandemică misiunile diplomatice și oficiile consulare ale Republicii Moldova au fost supra-solicitate. Conexiunea dintre instituțiile statului, asociațiile diasporei peste hotare și asociațiile de băștinași din Republica Moldova ar putea facilita procesul de informare corectă, inclusiv asupra instrumentelor de suport și (re)integrare pentru cetățenii afectați de migrație și familiile acestora.

Provocările și problemele cetățenilor la revenire și în faza de post-revenire.

Înainte de pandemia COVID-19 majoritatea cetățenilor reveneau acasă din motive de expirare a contractului de muncă, de sănătate sau din motive familiale. Dintre cei reîntorși aproximativ 44% sunt angajați și salariați, majoritatea (63%) sunt femei. Doar 16% dintre cei reîntorși s-au adresat la ANOFM pentru a căuta un loc de muncă și dintre ei doar ¼ au beneficiat de suport la reintegrare, preponderent bărbații.

Cetățenii reîntorși găsesc un loc de muncă prin intermediul rudelor/ prietenilor și nu cunosc sau nu au încredere în serviciile statului. Doar 10% cunosc despre existența măsurilor de reintegrare. Un procent infim (unul din zece) declară că se simt protejați în Republica Moldova și intenționează să emigreze. Dintre cei stabiliți peste hotare, oamenii de afaceri și specialiștii înalt calificați nu exprimă intenția de a reveni în RM. Pe lângă oportunitățile de a obține venituri, ponderi mai pronunțate ale celor cu studii superioare au menționat că au fost motivați să emigreze de oportunitățile educaționale, de sistemul de servicii sociale și medicale pe care le oferă țara respectivă¹⁷

Drept efect, Republica Moldova se confruntă cu un exod dublu al cetățenilor: celor care emigrează pentru prima oară și celor care emigrează repetat.

În condițiile pandemiei, problemele cu care se confruntă cetățenii reveniți sunt determinate de lipsa resurselor financiare (14,3%), dificultatea de a găsi un loc de muncă (12,4%) și necesitatea achitării primei de asigurare medicală obligatorie(9,2%), locuri de muncă prost plătite și atitudinea rea din partea vecinilor asupra lor sau a familiei (5%). Atitudinea comunității față de migranți a fost una negativă în proporție de 53%. Acest lucru va avea impact negativ major asupra dezvoltării comunităților și dezvoltării inițiativelor comune economice.

Majoritatea celor reveniți și-au utilizat sau planifică să utilizeze economiile acumulate (47% le utilizează, iar 39.7% planifică pe viitor) și și-au redus veniturile. De menționat că situația de pe piața muncii din Moldova este similară. Impactul pandemiei asupra pieței muncii

¹⁶ Impactul pandemiei COVID-19 asupra migrației: mobilitatea, numărul și profilul migranților reîntorși, vulnerabilitățile specifice ale grupurilor afectate de scăderea remitențelor, STUDIU SOCIOLOGIC, IOM 2020

¹⁷ MIGRAȚIA ÎN SCOP DE MUNCĂ: Profilul și provocările actuale ale lucrătorilor migranți moldoveni în principalele țări de destinație, Chișinău, 2020, OIM Moldova

și a bunăstării populației induce necesitatea adoptării măsurilor economice și sociale pentru susținerea întregii populații, inclusiv a cetățenilor reveniți. Drept efect, economiile care puteau fi investite în dezvoltarea unei afaceri sunt folosite pentru viața de zi cu zi.

Procesul greu de adaptare la revenire determină oamenii să plece din nou la muncă peste hotare. Doar 22,7% vor încerca să își găsească un serviciu, 8,9% - vor încerca să deschidă o afacere. Restul pregătesc o nouă plecare.

În perioada anului 2020, la cererea cetățenilor Republicii Moldova reveniți de peste hotare au fost constituite 13 390 de dosare privind transcrierea actelor de stare civilă, au fost eliberate 1 145 de buletine de identitate pe motivul repatrierii. Conform cererilor, pe parcursul anului 2020 din Federația Rusă au revenit 647 persoane, din Ucraina - 381, din SUA - 95, din Israel - 61, Germania - 22, Turcia - 10, alte țări - 136. În 2019 au fost înregistrate la ASP 1432 de familii mixte și 3883 de copii au fost integrați în sistemul educațional. 450 de persoane din totalul migranților beneficiază de pensii de asigurări sociale în baza acordurilor bilaterale cu țările de destinație. 5685 de persoane au înregistrat contracte de muncă individuale la ANOFM. 12,9% dintre cei reveniți au achitat prima de asigurare obligatorie de asistență medicală și nici 50% nu s-au adresat medicului de familie. 6,4% dintre migranții reveniți au apelat pentru ajutor de șomaj și dintre aceștia 43,8% au putut beneficia de el. 25,3% nu știau despre această posibilitate, iar 10,4% nu au avut încredere în instituțiile statului. Conform datelor ANOFM¹⁸, în 2020, dintre șomerii înregistrați, 3,1% au constituit persoanele reîntoarse de peste hotare: 1605 șomeri, dintre care 636 femei (39,6%).

Numărul extrem de mic al cetățenilor moldoveni, care se adresează după servicii la agențiile statului vorbește fie despre: a. lipsa de informare a migranților cu privire la serviciile de reintegrare, sau cele destinate migranților; b. neadaptarea serviciilor la necesitățile cetățenilor.

Dintre cei care intenționează să revină în Republica Moldova, 24% declară că vor avea nevoie de servicii de orientare profesională, 26% de suport financiar și consultanță pentru deschiderea afacerii, 14% de cursuri de recalificare, iar 8%¹⁹ de suport financiar, umanitar și logistic.

Conform studiilor starea psiho-emoțională a migranților, în special femei, este una vulnerabilă. Deplasările rudelor peste hotare, dar și pandemia a creat situații de cădere psihică a celor aflați peste hotare. Familiile migranților se destramă, iar conflictele familiale generează nevoia de a reveni. Toate studiile demonstrează că cel mai important motiv pentru revenire este situația familială. Deși în Moldova există centre de sănătate mintală, migranții nu cunosc sau nu au acces la serviciile psiho-sociale de reabilitare.

Revenirea și reintegrarea în Republica Moldova

Condițiile esențiale pentru revenire țin de: creșterea economică și ridicarea nivelului de trai (75,6%), crearea posibilităților de angajare (63,0%), reducerea corupției (59,2%), îmbunătățiri ale asistenței medicale (39,8%), creșterea siguranței și consolidarea sistemului de drept (37,9%) și îmbunătățiri în domeniul protecției sociale (36,1%). Practic, condițiile cele mai importante pentru revenire coincid cu necesitățile cetățenilor rămași acasă.

Totodată, migranții reveniți sau familiile lor planifică în proporție mică deschiderea unei afaceri (19,6%). Și doar 14,7% dintre migranții reveniți și membrii familiilor acestora s-au gândit să apeleze la programe de suport pentru antreprenori. Cel mai important motiv pentru care nu o fac este corupția, impozitele mari și neîncrederea în instituțiile statului dar și lipsa de resurse financiare proprii.

¹⁸ <https://www.anofm.md/ro/rapoarte-lunare>

¹⁹ Impactul pandemiei COVID-19 asupra migrației: mobilitatea, numărul și profilul migranților reînțorși, vulnerabilitățile specifice ale grupurilor afectate de scăderea remitențelor, STUDIU SOCIOLOGIC, IOM 2020

La dezvoltarea locală migranții²⁰ contribuie și prin dezvoltarea mediului de afaceri, circa unul din cinci migranți reveniți fie ca deține o afacere, fie că intenționează să deschidă una în viitorul apropiat. Cei care nu doresc să deschidă o afacere au indicat următoarele motive majore: faptul că nu au suficienți bani, nivelului înalt de corupție, dificultățile legislative/birocrația. Printre respondenți a fost vociferat și eșecul în afaceri, care i-a determinat să plece la muncă peste hotare, dar și nemulțumirea de condițiile care le oferă statul RM pentru dezvoltarea antreprenoriatului și protejarea investițiilor cetățenilor. Domeniile de activitate a celor care au avut afaceri sunt diferite: agricultură, comerț, servicii de agrement, transport, industria de prelucrare și producere.

Soluțiile propuse de cetățenii RM²¹ afectați de migrație sunt orientate spre eradicarea corupției, reducerea barierelor birocratice, promovarea stabilității politice, comunicarea transparentă privind oportunitățile de reintegrare existente în țară.

Măsurile socio-economice care ar facilita revenirea și reintegrarea țin de: atragerea investițiilor străine, implementarea eficientă a unor noi proiecte de dezvoltare economică care să țină cont de necesitățile specifice ale migranților reveniți, crearea locurilor de muncă pentru cei reveniți, susținerea micilor antreprenori prin consiliere și acces la finanțe, promovarea oportunităților în agricultură la nivel local și protejarea pieței locale de desfacere a produselor agro-alimentare, crearea oportunităților de reintegrare profesională acasă, diminuarea economiei tenebre, dezvoltarea infrastructurii locale și de natură socială, modernizarea sau crearea rețelelor de apă și canalizare, încheierea de acorduri bilaterale cu statele de destinație pentru portabilitatea pensiilor și ale altor beneficii sociale etc. Cele mai importante domenii economice cu potențial pentru cei reveniți sunt: agricultura, industria alimentară, turismul și industria hotelieră.

Cetățenii RM, afectați de migrație, specifică faptul că relansarea economică și facilitarea revenirii sunt corelate cu reformele în medicină și sănătate publică, învățământ, cultură și cercetare și menționează că pot contribui la dezvoltarea RM prin: transferul de cunoștințe și experiență, investiții în economia Moldovei prin deschiderea micilor întreprinderi, valorificarea remitențelor financiare, resetarea modului de gândire și valorificarea propriilor abilități, refuzul de a participa la actele de corupție.

Comunicarea cu migranții reveniți la nivel local are nevoie să fie îmbunătățită.

Este deja demonstrat că migranții revin acasă, în comunitățile lor. Studiile cantitative, dar și cele calitative demonstrează o slabă interacțiune între autoritățile locale și migranții reveniți. Acest lucru are drept efect lipsa de informare asupra programelor de reintegrare, a locurilor de muncă, oportunităților economice și deschiderea de afaceri, contribuind la creșterea neîncrederii în instituții.

De asemenea, pentru a facilita revenirea este important ca în perioada de pre-plecare, dar și pe perioada de aflării peste hotare conexiunea cu autoritățile locale să fie eficientă și constructivă. Acest lucru s-a demonstrat a fi posibil în proiecte finanțate de partenerii externi și poate fi extins cu succes pe întreg teritoriul Republicii Moldova²².

Nevoile exprimate ale cetățenilor RM, afectați de migrație, pot fi structurate în următoarele acțiuni: o campanie de informare amplă care vizează diaspora/migranții, abordând în mod specific drepturile migranților moldoveni în țara de destinație în timp de criză, măsurile de protecție și de prevenire a infectării cu COVID-19, procedurile de repatriere pentru cei mai vulnerabili, instrumentele existente/linii verzi pentru susținerea imediată de la distanță; în aplicarea programelor sociale pentru a acoperi nevoile de bază la întoarcere; implementarea

²⁰ MIGRAȚIA ÎN SCOP DE MUNCĂ: Profilul și provocările actuale ale lucrătorilor migranți moldoveni în principalele țări de destinație, Chișinău, 2020, OIM Moldova

²¹ Impactul pandemiei COVID-19 asupra migrației: mobilitatea, numărul și profilul migranților reîntorși, vulnerabilitățile specifice ale grupurilor afectate de scăderea remitențelor, STUDIU SOCIOLOGIC, IOM 2020

²² <https://open.undp.org/projects/00111667>

programelor de reintegrare, inclusiv prin programe de recalificare, recunoașterea competențelor informale, sprijin pentru întreprinderi mici etc.

Eforturile statului privind protecția cetățenilor moldoveni aflați peste hotare în scop de muncă²³, spre exemplu acordurile bilaterale privind securitatea socială, migrația de muncă, politicile de reintegrare a celor reveniți de peste hotare etc., sunt puțin cunoscute de către migrații de muncă, circa 70% respondenți nu cunosc sau cunosc în mică măsură despre acestea.

Provocări la revenire și (re)integrare :

1. Domeniul politicilor la nivel național: crearea unui sistem pentru revenire și reintegrare sustenabilă, inclusiv pentru situații de criză
2. Reorientarea și conectarea serviciilor individuale spre un sistem de servicii conexe la nivel local
3. Crearea unui mecanism de comunicare eficient între autoritățile publice locale, migrații (la toate etapele de migrație) și autoritățile centrale
4. Extinderea și popularizarea în rândul migrațiilor a programelor de suport pentru antreprenori și afaceri.
5. Reevaluarea serviciilor destinate migrațiilor reveniți și adaptarea la noile condiții, inclusiv pandemice.
6. Recunoașterea calificărilor cetățenilor reveniți, reintegrarea tinerilor/studentilor.

III. OBIECTIVUL GENERAL AL PROGRAMULUI

Către anul 2026 Republica Moldova dispune de un sistem coerent și sinergic (comprehensiv și eficient) de stimulare a revenirii și facilitare a (re)integrării cetățenilor afectați de migrație, prin asigurarea întregului ciclu de politici, servicii și produse în domeniu și implementate instrumente sustenabile de asistență și suport, astfel încât cel puțin 10% dintre cetățenii aflați în străinătate să exprime intenția fermă de revenire și cel puțin 50% din cetățenii reveniți să fie (re)integrați.

Obiectivul general al Programului este aliniat la prevederile Programului de activitate a Guvernului pentru anii 2021-2025 „Moldova vremurilor bune” și Strategia Diaspora 2025²⁴.

Conform Strategiei Diaspora 2025 (p3.2) „Republica Moldova va deveni pînă în anul 2025 o țară cu un mediu favorabil de manifestare civică, socială, economică și politică pentru toți cetățenii săi, indiferent de locul de reședință, și o destinație atractivă de reîntoarcere pentru membrii diasporei. Va spori sentimentul de mîndrie față de țară și nivelul de credibilitate pe plan internațional datorită promovării măsurilor de protejare, dezvoltare și realizarea potențialului uman și material al diasporei”. Programul va contribui la realizarea Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei Diaspora 2025 prin „diversificarea programelor de susținere a inițiativelor inovative și de afaceri ale diasporei și migrațiilor reîntorși”²⁵.

Obiectivul general al Programului este în concordanță și cu Obiectivele de Dezvoltare Durabilă la care s-a aliniat și Republica Moldova și reflectă ideea că migrația este temporară și că ar trebui planificată într-un mod „ordonat, sigur [și] regulat”. Beneficiile migrației sunt luate în considerare în principal sub formă de remitențe către țara de origine, dar acest lucru nu recunoaște faptul că migrații sunt adesea foarte activi din punct de vedere economic, o sursă de diversitate culturală, contribuind astfel semnificativ la inovare și creștere economică.

²³ MIGRAȚIA ÎN SCOP DE MUNCĂ: Profilul și provocările actuale ale lucrătorilor migrații moldoveni în principalele țări de destinație, Chișinău, 2020, OIM Moldova

Migrația ar trebui abordată ca o parte inerentă a dezvoltării (durabile), inclusiv în țara de destinație.

Programul conține 4 Obiective specifice, după cum urmează:

1. Consolidarea cadrului instituțional și de politici și eficientizarea mecanismelor de coordonare și cooperare la nivel național în domeniul revenirii și (re)integrării.
2. Garantarea respectării drepturilor sociale și promovarea integrării în comunitate a persoanelor revenite și a familiilor acestora prin asigurarea accesului la educație, sănătate și alte servicii publice²⁴.
3. Facilitarea reintegrării și sporirea oportunităților economice a persoanelor revenite de peste hotare, prin atragerea investițiilor, dezvoltarea spiritului antreprenorial și de noi competențe, angajării în câmpul muncii, crearea noilor programe de suport. Inclusiv afaceri deschise de femei revenite, femei angajate în câmpul muncii.
4. Asigurarea accesului migranților reveniți și a familiilor acestora la mecanisme eficiente de informare, comunicare și participare efectivă în viața publică la nivel național/local prin organizarea campaniilor de informare pe diverse tematici actuale.

Grupul țintă sunt:

Cetățenii Republicii Moldova, afectați de migrație și familiile acestora, doritori să revină în țară;

Cetățenii Republicii Moldova, afectați de migrație, ajunși la vârsta pensionării și familiile acestora;

Cetățenii Republicii Moldova, afectați de migrație, care au deschis sau intenționează să lanseze afaceri în Republica Moldova și familiile acestora;

Cetățenii Republicii Moldova, care nu sunt afectați de migrație, dar sunt potențiali migranți și familiile acestora.

IV. OBIECTIVE SPECIFICE ALE PROGRAMULUI

Obiectiv specific 1:

Consolidarea cadrului instituțional și de politici și eficientizarea mecanismelor de coordonare și cooperare la nivel național în domeniul revenirii și (re)integrării.

Rezultate scontate către 2026:

1. 80% din politicile sectoriale ce conțin impactul migrațional răspund necesităților cetățenilor RM reîntorși de peste hotare și a familiilor acestora
2. 50% din primăriile de nivel 2 cunosc și distribuie informații pentru cetățenii reveniți de peste hotare și familiile acestora.
3. 80% dintre cetățenii reveniți și reîntorși apreciază pozitiv cadrul instituțional și de politici la nivel local și național.
4. Cetățenii reîntorși de peste hotare, inclusiv familiile mixte beneficiază de servicii și instrumente de reintegrare sustenabilă în proporție de 80%.
5. Mecanismul interinstituțional de referire pentru integrarea migranților reîntorși de peste hotare (MIR) la nivel local extins în

²⁴ https://brd.gov.md/sites/default/files/sn_diaspora_2025_web.pdf

Obiectiv specific 2:

Garantarea respectării drepturilor sociale și promovarea integrării în comunitate a persoanelor revenite și a familiilor acestora prin asigurarea accesului la educație, sănătate și alte servicii publice

Rezultate scontate către 2026:

1. Numărul persoanelor angajate în câmpul muncii, din rândul persoanelor reîntoarse de peste hotare și înregistrate la STOFM, crește anual cu 5%, inclusiv a femeilor revenite.
2. Numărul cetățenilor reîntorși, beneficiari ai mecanismelor de validare a competențelor profesionale în contexte informale și non formale crește cu 5% anual.
3. 100% copiii reveniți de peste hotare sunt integrați în sistemul educațional
4. Număr de acte de studii și calificări obținute peste hotare recunoscute în Republica Moldova.
5. 100 % dintre cetățenii reîntorși de peste hotare, inclusiv familiile mixte, au acces la serviciile medicale, inclusiv în centrele de sănătate mintală.
6. Programele orientate spre valorificarea competențelor obținute în procesul migrației în dezvoltarea afacerilor și a comunității sunt implementate și extinse în majoritatea raioanelor RM.
7. Crearea la nivel local a serviciilor de integrare psiho-sociale a copiilor reveniți.
8. Cetățenii RM reîntorși de peste hotare și familiile acestora sunt integrați în activitățile comunitare și nu se simt discriminați.
9. Numărul de experți din diaspora implicați în efectuarea expertizei științifice, în programele și proiectele de cercetare-dezvoltare este în creștere.
10. Număr de proiecte-pilot referitor la migrație și reintegrare pentru diferite profiluri ocupaționale, lansate cu participarea partenerilor de dezvoltare

Obiectiv specific 3:

Facilitarea reintegrării și sporirea oportunităților economice a persoanelor revenite de peste hotare, prin atragerea investițiilor, dezvoltarea spiritului antreprenorial și de noi competențe, angajării în câmpul muncii, crearea noilor programe de suport.

Rezultate scontate către 2026:

1. Numărul de proiecte locale implementate în comun de către migranți/ diasporă și autoritățile publice locale extinse în majoritatea raioanelor.
2. Volumul investițiilor efectuate în economie de către migranți și rude de gradul I ai acestora în cadrul Programului de Atragere a Remitențelor în Economie " PARE 2+1" crește cu 10% anual.
3. Numărul afacerilor lansate de către migranți reîntorși și rudele de gradul I ale acestora crește cu 10% anual. Inclusiv afaceri deschise de femei revenite, femei angajate în câmpul muncii.
4. Numărul afacerilor agricole și non-agricole în mediul rural co-finanțate din remitențe sau din programe de suport național crește cu 5% anual
5. Efectuarea unor studii și a unei hărți a oportunităților de afaceri/investiții pe regiuni, și promovată în rândul migranților/membrilor diasporei
6. Mecanisme create de atragere a migranților/membrilor diasporei în lansarea afacerilor în domeniul ecologic.

7. Instrumente dezvoltate de atragere și valorificare a potențialului de investiții și inovații ale migranților la reîntoarcere pentru economia națională (competențe, abilități, rețele, know-how) ;
8. Facilitarea obținerii semnăturii digitale pentru a obține accesul la piața financiară a RM (pentru a putea face investiții la distanță) dezvoltarea politicilor, programelor și serviciilor inovative care facilitează canalizarea remitențelor în investiții, prin dezvoltarea instrumentelor financiare de economisire și a programelor care încurajează investirea remitențelor în sectoarele productive ale economiei;
9. Promovarea asigurărilor de viață și dezvoltarea conceptului de pensii private.

Obiectiv specific 4:

Asigurarea accesului migranților reveniți și a familiilor acestora la mecanisme eficiente de informare, comunicare și participare efectivă în viața publică la nivel național/local prin organizarea campaniilor de informare pe diverse tematici actuale la moment, elaborarea materialelor informative, ghidurilor ș.a.

Rezultate scontate către 2026:

1. Numărul campaniilor informare a migranților/membrilor diasporei sunt lansate și extinse în majoritatea raioanelor/ țărilor de destinație (educațională, asigurare medicală, socială, servicii de sănătate inclusiv de sănătate mentală, etc.)
2. Numărul de vizitatori unici ai platformei de comunicare în domeniul diasporă, migrație și dezvoltare www.eMoldovaTa.gov.md crește cu 20% anual.
3. 100% din cetățenii reveniți și membrii familiilor mixte solicitanți beneficiază de cursuri de studiere a limbii române
4. 100% programe de formare continuă pentru adulți, inclusiv pentru migrații reveniți accesibile și adaptate nevoilor acestora.
5. Numărul migranților reveniți implicați în CIDMD, CLDMD, Consilii locale, GUD.
6. Cel puțin 25% din Asociațiile diasporei acordă suport informațional cetățenilor care vor să revină.
7. Mecanism de comunicare eficientă între migranți și- autorități publice locale consolidat.

V. IMPACT

Implementarea Programului urmărește stimularea revenirilor și asigurarea (re)integrării efective a cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație și soluționarea problemelor cu care se confruntă aceștia în procesul revenirii.

Impactul anticipat al obiectivelor specifice propuse și efectele pe termen mediu rezultate din implementarea Programului se estimează după cum urmează:

- Obiectivul specific nr.1 va contribui la perfecționarea cadrului de politici și instituțional prin elaborarea, revizuirea și aprobarea actelor normative țintite spre susținerea cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație;
- Obiectivul specific nr.2 va contribui la implicarea mai largă a persoanelor revenite și participarea mai activă în viața publică comunitară, accesului la servicii publice, în special a femeilor;
- Obiectivul specific nr.3 va contribui la sporirea oportunităților economice a persoanelor revenite, dezvoltarea capacităților antreprenoriale prin atragerea investițiilor, angajării în câmpul muncii, crearea noilor programe de suport.

- Obiectivul specific nr.4 va contribui la organizarea campaniilor de informare pe diverse tematici actuale la moment, elaborarea materialelor informative, ghidurilor ș.a. care vor duce la reintegrarea efectivă a persoanelor revenite prin promovarea experiențelor și istoriilor de succes.

Prin intermediul obiectivelor menționate, implementarea Programului va avea un impact multidimensional:

-Cetățenii reveniți au acces la serviciile sociale, medicale educaționale și de angajare, precum și de afaceri.

-Comunitățile reintegrează sustenabil proprii membri, generând potențial de dezvoltare economic, social și cultural

-Cetățenii RM și membrii familiilor plecați peste hotare revin sau sunt motivați să revină

În tabel sunt prezentați *indicatorii de impact*, care au fost stabiliți în baza Planului de acțiuni al Programului.

Obiective specifice	Indicatori de impact
1. Consolidarea cadrului instituțional și de politici prin eficientizarea mecanismelor de coordonare și cooperare la nivel național în domeniul revenirii și (re)integrării	1. Studiu privind politicile sectoriale ce conțin impactul migrațional și răspund necesităților cetățenilor RM reînțorși de peste hotare, elaborat
	2. 50% din primăriile de nivel 2 cunosc și distribuie informații pentru cetățenii RM reveniți de peste hotare și familiile acestora.
	3. 80% dintre cetățenii reveniți și reintegrați apreciază pozitiv cadrul instituțional și de politici la nivel local și național.
	4. Cetățenii RM reînțorși de peste hotare, inclusiv familiile mixte, sunt incluși în activitățile de reintegrare și beneficiază de serviciile și instrumentele de reintegrare sustenabilă în proporție de 80%.
2. Garantarea respectării drepturilor social-culturale și promovarea integrării în comunitate a persoanelor revenite și a familiilor acestora prin asigurarea accesului la educație, sănătate și alte servicii publice	1. Procentul persoanelor angajate în câmpul muncii, din rândul persoanelor reînțorșe de peste hotare și înregistrate la STOFM, în rezultatul serviciilor prestate crește în fiecare an cu minimum 5%..inclusiv și pentru femei.
	2. Numărul de beneficiari ai mecanismelor de validare a competențelor profesionale ale migranților obținute în contexte informale și nonformale crește cu 25%.
	3. 100% copiii reveniți de peste hotare sunt incluși în Sistemul informațional de management în educație și integrați în sistemul educațional drept urmare a implementării programelor de integrare a copiilor și adulților reînțorși de peste hotare
	4. Programele orientate spre valorificarea competențelor obținute în procesul migrației în dezvoltarea afacerilor și în comunități, elaborate sunt implementate pe întreg teritoriul RM
3. Facilitarea reintegrării și sporirea oportunităților economice a persoanelor revenite de peste hotare, prin atragerea investițiilor, dezvoltarea spiritului antreprenorial și de noi competențe, angajării în câmpul muncii, crearea noilor programe de suport.	1. Extinderea condițiilor de finanțare a programului PARE 1+1
	2. Extinderea serviciilor de orientare profesională la nivel local
	3. Elaborarea unui ghid de proceduri accesibil beneficiarilor proiectelor locale.
	4. Extinderea programelor naționale de suport pentru afacerile agricole și non-agricole din mediul rural
	5. Valorificarea potențialului de investiții și inovații (competențe, abilități, rețele, know-how) ale imigranților prin simplificarea procedurilor de investiții în economia națională

<p>4. Asigurarea accesului migranților reveniți și a familiilor acestora la mecanisme eficiente de informare, comunicare și participare efectivă în viața publică la nivel național/local prin organizarea campaniilor de informare pe diverse tematici actuale la moment, elaborarea materialelor informative, ghidurilor ș.a.</p>	1. Campanii de comunicare și informare a migranților/membrilor diasporei lansate și extinse în majoritatea raioanelor/țărilor de destinație (educațională, asigurare medicală, socială, servicii de sănătate inclusiv de sănătate mentală, etc.)
	2. Numărul de vizitatori unici ai platformelor electronice dedicate informării membrilor diasporei/ migranților crește cu 20% anual.
	3. 100% din cetățenii reveniți și membri ai familiilor mixte beneficiari de cursuri de studiere a limbii române
	4. 100% programe de formare continuă pentru adulți, inclusiv pentru migranții reveniți accesibile și adaptate nevoilor acestora.
	5. Numărul migranților reveniți implicați în Comitetul Interministerial Diasporă, Migrație și Dezvoltare, Comitetului Local Diasporă, Migrațiune și Dezvoltare, Consilii locale.
	6. 6 sesiuni de instruire organizate cu Asociațiile diasporei privind suportul informațional cetățenilor care vor să revină

VI. COSTURILE PROGRAMULUI

Din perspectiva finanțării, Programul urmează a fi bazat pe principiile de sinergie și complementaritate dintre resursele financiare publice și cele atrase, inclusiv de la partenerii de dezvoltare și sunt specificate în Planul de acțiuni în conformitate cu prevederile Cadrului bugetar pe termen mediu și a cheltuielilor estimate pentru perioada care excedează Cadrul bugetar pe termen mediu la momentul aprobării Programului.

VII. RISCURI DE IMPLEMENTARE

Procesul de evaluare a riscurilor de implementare este realizat în conformitate cu analiza factorilor de implementare, evaluare și monitorizare.

Riscuri minore și moderate:

1. Resursele umane implicate în implementarea Programului.

Risc identificat: lipsa sau grad scăzut al competențelor angajaților instituțiilor publice, la toate nivelele.

Măsuri de diminuare a riscului: consolidarea capacităților în domeniul Diaspora, Migrație și dezvoltare, în special în domeniul politicilor de facilitare a revenirii și reintegrării cetățenilor RM afectați de migrație și a familiilor acestora vor fi organizate de BRD, în colaborare cu partenerii internaționali.

Risc identificat: rulajul cadrelor în instituțiile publice și pierderea memoriei instituționale

Măsuri de diminuare a riscului: persoanele participante în instruirii de consolidare a capacităților vor crea un dosar, care va conține toată informația. Dosarul cu informație va fi disponibil online și în varianta hârtie în fiecare departament/secție responsabilă cu implementarea acțiunii.

2. Sisteme de management a comunicării și informației

Risc identificat: comunicarea dintre cetățenii RM, afectați de migrație și familiile acestora și instituțiile publice va rămâne a fi unilaterală și puțin informativă

Măsuri de diminuare a riscului: sintetizarea platformelor de informare în una singură, lansarea unei aplicații telefonice, în colaborare cu Agenția de guvernare electronică și

organizarea consultărilor online cu cetățenii RM afectați de migrație prin intermediul platformei unice, lansarea unei campanii de comunicare extinsă pe teritoriul RM, dar și în diaspora privind serviciile și produsele existente.

3. *Provocări de ordin financiar în implementarea Programului*

Risc identificat: în condițiile crizei pandemice, resursele bugetare ar putea fi austere sau re-locate pentru gestionarea crizelor.

Măsuri de diminuare a riscului: planificarea bugetară pe termen mediu, conform cu Cadrul Bugetar pe termen mediu și planificarea procesului de evaluare, astfel încât, o dată la 2 ani, Planul de acțiuni să fie revizuit și concordat cu prioritățile de dezvoltare a RM.

Riscuri majore:

Indiferent de acțiunile statului și gradul înalt de implementare, intenția de revenire a cetățenilor și satisfacția cetățenilor în legătură cu serviciile prestate de către instituțiile statului este scăzută.

Măsuri de diminuare a riscului: sinergizarea eforturilor cu strategii și programe naționale de dezvoltare, care identifică și rezolvă cauze majore ale migrației: corupție, lipsa locurilor de muncă, calitatea vieții permite ca Programul să completeze obiectivele specifice grupului-țintă. Platformele de comunicare vor evalua necesitățile cetățenilor RM, afectați de migrație și a familiilor acestora, pentru ca Planul de acțiuni să poată fi ajustat conform nevoilor acestora.

Monitorizarea riscurilor va fi realizată printr-un amplu proces de evaluare și monitorizare, conform indicatorilor aprobați.

VIII. Autorități responsabile

Cancelaria de Stat (Biroul Relații cu Diaspora) în comun cu Ministerul Muncii, Protecției Sociale, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Economiei, Ministerul Finanțelor, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, Ministerul Sănătății, Ministerul Agriculturii, Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii, Agenția de Investiții, Agenția Servicii Publice, Biroul Migrațiune și Azil, Comisia Națională a Pieței Financiare, Inspectoratul de Stat al Muncii, Casa Națională de Asigurări Sociale, Casa Națională de Asigurări în Medicină, autorități administrativ publice locale abilitate cu funcții în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării.

IX. Proceduri de raportare

Evaluarea Planului de acțiuni se va efectua anual și va fi realizată conform următorului algoritm: gradul de realizare al obiectivelor (efectivitatea), modul de utilizare a mijloacelor bugetare alocate (eficiența), capacitatea de a atinge impactul scontat (durabilitatea).

Evaluarea intermediară a Planului de acțiuni va avea loc după 3 ani de implementare.

Evaluarea finală se va realiza la sfârșitul perioadei de implementare și va conține evaluarea internă instituțională și consultarea în format lărgit cu publicul-țintă al Programului.

Autoritatea responsabilă pentru evaluarea anuală, intermediară și finală a Programului este Biroul relații cu diaspora.

Planul Național de stimulare a veniturilor și facilitare a (re)integrării cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație pentru anii 2022-2026

Nr. crt.	Acțiuni	Indicatori de monitorizare	Costuri de implementare	Sursa de finanțare	Termen de realizare	Instituție responsabilă	Parteneri
1	2	3	4		5	6	7
	<p>Obiectiv specific 1: Consolidarea cadrului instituțional și de politici prin eficientizarea mecanismelor de coordonare și cooperare la nivel național în domeniul revenirii și (re)integrării.</p> <p>Indicator - 80% dintre cetățenii reveniți și reintegrați apreciază pozitiv mecanismul de coordonare și cooperare în domeniul revenirii și (re)integrării.</p> <p>până în 2026</p>						
1.1	Studiu privind politicile sectoriale ce conțin impactul migrațional și răspund necesităților cetățenilor RM reîntorși de peste hotare, elaborat	Studiu elaborat	80,0	Bugetul de stat linia bugetară 2403 „Susținerea diasporei”	2024	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Autorități publice centrale	
1.2	Crearea și asigurarea funcționării efective a Consiliul Guvern-Diasporă	Consiliu creat Nr. de ședințe organizate	100,0	Surse externe	2022-2023	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Organizația Internațională pentru Migrație

1.3	Consolidarea Mecanismului inter-instituțional de referire pentru integrarea cetățenilor RM reveniți de peste hotare la nivel local	Mecanism consolidat Nr. sesiuni de instruire organizate	30,0	Surse externe	2022	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Organizația Internațională pentru Migrație
1.4	Revizuirea Legislației naționale, bugetar-fiscal privind crearea condițiilor favorabile la revenire în RM	Raport de analiză a legislației naționale elaborat și consultat.	În limitele alocațiilor bugetare		2023	Ministerul Finanțelor Ministerul Economiei	
1.5	Studiu privind compatibilitatea legislației naționale în domeniul raporturilor de muncă pentru membrii diasporei (revenire temporară, muncă și expertiză la distanță, proiecte locale/naționale ș.a.)	Studiu elaborat și validat	În limitele alocațiilor bugetare		2022-2023	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Ministerul Muncii și Protecției Sociale	
1.6	Crearea mecanismului de valorificare a potențialului uman și profesionist al diasporei în dezvoltarea țării (revenire temporară, muncă și expertiză la distanță, proiecte	Mecanism creat	90,0	Surse externe	2022	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Ministerul Muncii și Protecției Sociale	Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare
1.7	Elaborarea unui Program de stagii pentru studenți sau absolvenții instituțiilor universitare de peste hotarele țării cu scopul valorificării potențialului tinerilor din diaspora și stimulării revenirii în Republica Moldova	Program elaborat Nr. de beneficiari de program	90,0	Surse externe	2022	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Ministerul Educației și Cercetării	Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare

1.8	Punerea în aplicare a Acordului între Uniunea Europeană și Republica Moldova privind readmisia cetățenilor RM aflate în situația de ședere ilegală	Nr. de cetățeni readmiși în RM	În limitele alocațiilor bugetare		2022-2026	Ministerul Afacerilor Interne (Biroul Migrație și Azil)	
1.9	Elaborarea unui concept de program de Pensii facultative pentru diaspora	Concept elaborat	În limitele alocațiilor bugetare		2023-2024	Ministerul Muncii și Protecției Sociale Casa Națională de Asigurări Sociale Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Comisia Națională a Pieței Financiare	
<p>Obiectiv specific 2: Garantarea respectării drepturilor sociale și promovarea integrării în comunitate a persoanelor revenite și a familiilor acestora prin asigurarea accesului la educație, sănătate și alte servicii publice. Indicator - Numărul de beneficiari ai mecanismelor de validare a competențelor profesionale crește anual cu 25%, 100% copiii reveniți integrați, 100% programe implementate</p>							
2.1	Instruirea persoanelor responsabile de promovarea și realizarea politicii în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării desemnate la nivel local privind mecanismele de suport oferite cetățenilor Republicii Moldova reveniți de peste hotare și a familiilor acestora	Nr. de persoane instruite	40,0 anual	Bugetul de stat linia bugetară 2403 „Susținerea diasporei”	2022-2026	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	

2.2	Consolidarea Comitetului Local Diasporă Migrație și Dezvoltare	32 Comitete locale diasporă, migrație și dezvoltare funcționale			2022-2026	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Autorități publice locale	
2.3	Asigurarea funcționalității platformei de comunicare în domeniul diasporă, migrație și dezvoltare www.eMoldovaTa.gov.md	Platformă funcțională	171,0	Surse externe	2022	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Agencia Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare, Organizația Internațională pentru Migrație
2.4	Organizarea sesiunilor de conectare între Asociațiile diasporice și parteneri de dezvoltare.	Nr. de sesiuni organizate Număr de parteneri identificați			2022-2026	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, proiectul
2.5	Identificarea proiectelor de suport pentru dezvoltare locală, cu participarea Asociațiilor de băștinași	Nr. de proiecte susținute		Surse externe	2022-2026	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, proiectul Migrațiune și Dezvoltare Locală

2.6	Organizarea, la nivel local a campaniilor "PROMotor cu drag de acasă"	Nr. de campanii organizate la nivel local		Surse externe	2022	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Proiectul Migrație și Dezvoltare Locală
2.7	Crearea rețelei Asociațiilor de Băștinași și a Asociațiilor care acționează la nivel local și național și implementează Programe de dezvoltare în paralel cu AdB	Rețea de asociații creată			2022-2023	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Congresul Autorităților Locale din Moldova, Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Proiectul Migrație și Dezvoltare Locală

3.8	Facilitarea procesului înregistrării persoanelor revenite cu statut de șomer la Serviciul Teritorial de Ocupare a Forței de Muncă și acordarea măsurilor de promovare a ocupării forței de muncă	Nr. de persoane înregistrate cu statut de șomer din rândul celor reveniți Nr. de șomeri angajați în câmpul muncii, inclusiv femei			2022-2026	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă Ministerul Muncii, Protecției Sociale	Confederația Națională a Sindicatelor, Organizația Internațională a Muncii
2.9	Extinderea Programului Diasporă*Origini*Reveniri DOR la nivel local	Nr. de programe organizate la nivel local		Surse externe	2022-2026	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Autoritățile publice locale	Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Proiectul Migrație și Dezvoltare Locală

2.10	Organizarea instruirilor la nivel local, în vederea elaborării profilului migrațional extins local inclusiv cu includerea familiilor mixte	Nr. de beneficiari ai instruirilor Nr. de profile elaborate	În limitele alocațiilor bugetare		2022-2026	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Ministerul Afacerilor Interne (Biroul Migrație și Azil)	Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Proiectul Migrație și Dezvoltare Locală
2.11	Elaborarea profilului migrațional extins la nivel local, cu includerea familiilor mixte	Nr de profile locale elaborate	În limitele alocațiilor bugetare		2023-2026	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Ministerul Afacerilor Interne (Biroul Migrație și Azil)	Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Proiectul Migrație și Dezvoltare Locală

2.12	Asigurarea formării continue a cadrelor didactice privind (re)integrarea copiilor reveniți în procesul de studii	Nr. de cadre didactice instruite	În limitele alocațiilor bugetare			Ministerul Educației și Cercetării	
2.13	Asigurarea procesului de învățare a limbii române a copiilor (părinții care au revenit și familii mixte)	Integrarea programului de învățare a limbii române în programul de activitate a copilului aprobat (acord de înțelegere între părinți și prestatorul de servicii) Nr. de lecții online duminicale Nr. de ateliere, concursuri organizate	În limitele alocațiilor bugetare			Ministerul Educației și Cercetării Autoritatea publică locală	
2.14	Elaborarea Planurilor locale de acțiuni pentru susținerea cetățenilor reveniți	Planuri locale elaborate	În limitele alocațiilor bugetare		2022-2026	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Autorități publice locale	Congresul Autorităților Locale din Moldova

2.15	Instruirea APL în vederea realizării competențelor ce vizează cazurile de discriminare și instigare la ură față de persoanele revenite, familii mixte	Nr. de reprezentanți ai administrației publice locale instruiți Nr. de instruirii organizate	În limitele alocațiilor bugetare		2022-2026	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității
2.16	Monitorizarea cazurilor de abuz împotriva persoanelor revenite, inclusiv standardelor anti-discriminare pe piața muncii	Nr. de cazuri identificate, documentate și raportate Nr. de cazuri monitorizate pe domenii	În limitele alocațiilor bugetare		2022-2026	Inspectoratul de stat al muncii	Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, Confederația națională a sindicatelor, Societatea civilă
2.17	Lansarea unui studiu privind nevoile de sănătate, specifice migranților reveniți, desfășurarea unei campanii de informare și consiliere în baza studiului	Studiu elaborat Campanie desfășurată	În limitele alocațiilor bugetare		2023	Ministerul Sănătății, Compania Națională de Asigurări în Medicină	Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare, Organizația Internațională pentru Migrație
2.18	Asigurarea accesului copiilor migranților reveniți/ familiilor mixte la serviciile de educație preșcolară și învățământul general	Nr. de copii reveniți înscriși la serviciile de educație preșcolară/școlară	În limitele alocațiilor bugetare		2022-2026	Ministerul Educației și Cercetării	Autoritățile Publice Locale, Congresul Autorităților Locale din Moldova

<p>Obiectiv specific 3: Facilitarea reintegrării și sporirea oportunităților economice a persoanelor revenite de peste hotare, prin atragerea investițiilor, dezvoltarea spiritului antreprenorial și de noi competențe, angajării în câmpul muncii, crearea noilor programe de suport. Inclusiv afaceri deschise de femei revenite, femei angajate în câmpul muncii</p> <p>Indicator – 3 programe extinse, servicii de orientare profesională la nivel local extinse în 3 APL</p>							
3.1	Extinderea numărului de localități beneficiare a Programului Diaspora Acasă Reușește DAR 3+1	Nr. de localități/proiecte finanțate	2022: 10,0 2023: 10,0 2024: 15,0 2025: 15,0 2026: 20,0	2022: Bugetul de stat 2023: Bugetul de stat 2024: Bugetul de stat 2025: Bugetul de stat 2026: Bugetul de stat	2022-2026	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Ministerul Finanțelor	Congresul Autorităților Publice Locale din Moldova Autoritățile Publice Locale Proiectul Migrațiune și Dezvoltare Locală

3.2	Extinderea numărului de beneficiari ai Programului Prima Casă pentru migranții reveniți	Nr. de beneficiarii	În limitele alocațiilor bugetare		2022-2026	Ministerul Economiei, Ministerul Finanțelor Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii	
3.3	Crearea unui program național de suport pentru migranții reveniți și familiile acestora, familii mixte pentru afacerile agricole și non-agricole din mediul rural	Program lansat Nr. de afaceri finanțate	În limitele alocațiilor bugetare		2022-2026	Ministerul Agriculturii Agenția pentru Intervenție și Plăți pentru Agricultură	
3.4	Elaborarea conceptului și realizarea studiului de fezabilitate a Fondului de Investiții a Diasporei	Concept elaborat și adoptat Studiu de fezabilitate elaborat	În limitele alocațiilor bugetare		2022-2023	Ministerul Economiei, Ministerul Finanțelor Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii, Agenția de investiții, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale. Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	

3.5	Extinderea numărului de beneficiari ai Programului Start pentru Tineri: o afacere durabilă la tine acasă	Nr. beneficiari/ afaceri lansate	În limitele alocațiilor bugetare		2022- 2026	Ministerul Economiei Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	
3.6	Elaborarea unui ghid al impozitelor și taxelor pentru Autoritățile publice locale	Ghid elaborat	80,0 mii	Bugetul de stat	2023	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Ministerul Finanțelor	
3.7	Crearea unei hărți a oportunităților de afaceri/investiții pe regiuni, (în funcție de cerințele pieței)	Hartă creată Nr. de utilizatori, Nr. de inițiative înregistrate în baza Hărții de oportunități	În limitele alocațiilor bugetare		2023	Agenția de Investiții Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	

3.8	Organizarea de instruiți pentru cetățenii reveniți privind scrierea și managementul proiectelor/, planurilor de afaceri și atragerea resurselor financiare pentru inițierea afacerilor și dezvoltarea capacităților antreprenoriale, inclusiv pentru femei	Nr. de instruiți organizate Nr. de cetățeni reveniți instruiți, inclusiv femei Nr. de proiecte elaborate și implementate		Surse externe	2023-2026	Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii Agenția pentru Intervenție și Plăți în Agricultură, Agenția de investiții, Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Proiectul Migrație și Dezvoltare Locală
3.10	Stabilirea dreptului la ajutorul de șomaj persoanelor revenite înregistrate cu statut de șomer	Nr. de beneficiari, inclusiv femei	În limitele alocațiilor bugetare		2022-2026	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă	Confederația Națională a Sindicatelor, Organizația
<p>Obiectiv specific 4: Asigurarea accesului migranților reveniți și a familiilor acestora la mecanisme eficiente de informare, comunicare și participare efectivă în viața publică la nivel național/local prin organizarea campaniilor de informare pe diverse tematici actuale.</p> <p>Indicator – 90% din cetățeni reveniți informați până în 2026.</p>							
4.1	Informarea despre disponibilitatea serviciilor de sănătate mentală, acoperite de polița de asigurare medicală pentru migranți reveniți și familiile acestora	Nr. de persoane informate	În limitele alocațiilor bugetare		2022-2026	Compania Națională de Asigurări în Medicină Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	

4.2	Desfășurarea unei campanii de informare privind primele de asigurare obligatorie de asistență medicală la toate etapele procesului de migrație drepturile și obligațiile beneficiarilor în cadrul sistemului asigurării obligatorii de asistență medicală	Campanie desfășurată	În limitele alocațiilor bugetare		2026-2026	Ministerul Sănătății, Compania Națională de Asigurări în Medicină Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	
4.3	Organizarea unei campanii naționale de informare cu privire la drepturile cetățenilor Republicii Moldova, afectați de migrație	Nr. de persoane informate			2022-2026	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Ministerul Sănătății, Ministerul Muncii și Protecției Sociale Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	

4.4	Asigurarea accesului în procesul decizional/consultativ la nivel central și local, a cetățenilor reveniți	Nr. de Consilii locale unde participă cetățenii reveniți; Nr. de cetățeni reveniți participanți la procesul decizional, la nivel central și local, inclusiv femei; Nr. de documente consultate			2022-2026	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Congresul Autorităților Publice Locale, Confederația Națională a Sindicatelor din RM
4.5	Organizarea campaniilor de informare în vederea conștientizării și creșterii ratei de participare în procesul decizional la nivel central a cetățenilor reveniți	Nr. de campanii de informare organizate Nr. de cetățeni reveniți informați, inclusiv femei Nr. de consilieri din cadrul persoanelor revenite alese	În limitele alocațiilor bugetare		2022-2026	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	

4.6	Organizarea campaniilor de informare cu privire la perfectarea,/eliberarea și digitalizarea serviciilor publice în perioada pre/post revenire	Nr. campanii organizate	În limitele alocațiilor bugetare		2022-2026	Agenția Servicii Publice, Agenția Guvernare Electronica, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	
4.7	Organizarea campaniilor de informare și sensibilizare desfășurate la nivel central și local, în media (TV, radio și online), privind reveniri , afaceri de succes	Nr. de campanii de informare organizate	În limitele alocațiilor bugetare		2022-2026	Organizația pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii, Agenția de Intervenție pentru Plăți în Agricultură Agenția Investiții	
4.8	Organizarea campaniilor de informare cu privire la riscurile și consecințele implicării în fenomenele de migrație ilegală și alte activități criminale la nivel central /local	Nr. de campanii organizate	În limitele alocațiilor bugetare		2022-2026	Ministerul Afacerilor Interne Centru pentru Combaterea Traficului de Ființe Umane Cancelaria de Stat	Organizația Internațională pentru Migrație
4.9	Elaborarea materialelor informative referitor la migrație și trafic de ființe umane,	Materiale informative elaborate și distribuite	50,0 mii lei	Surse externe	2022-2026	Ministerul Afacerilor Interne Centru pentru Combaterea Traficului de Ființe Umane Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Organizația Internațională pentru Migrație

4.10	Organizarea și desfășurarea evenimentelor consacrate <i>Zilei Internaționale a Migrantului</i>	Nr. de participanți	În limitele alocațiilor bugetare		2022-2026	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Organizația Internațională pentru Migrație
4.11	Actualizarea Ghidului pe reintegrare...	Ghid actualizat, anual	În limitele alocațiilor bugetare		2022-2026	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	